

ธรรมดอกบัว

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ วันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นวันวิสาขบูชา เป็นวันเกิดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเป็นวันตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ไฉ่ตรงตรัสรู้ที่สำคัญมาก สำคัญเพราะอะไร

เพราะว่าก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ ๖ ปีมันทุกข์ทรมานมาขนาดไหน ทุกข์ทรมานมา คนที่เป็นพยานคือปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ปัญจวัคคีย์เห็นหมดละว่าทำอะไร ทำทุกกริยา

พวกพราหมณ์ๆ เขาก็อานาปานสตินะ ตอนนี่เขาทำโยคะ เขากำหนดลมหายใจ ลมหายใจไปถึงเพดานสมอง ลมหายใจแผ่ซ่านไปทั่วร่างกาย เราเห็นแล้วเป็นความมหัศจรรย์

แต่ถ้าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านบอกท่านทำมากกว่านั้น คำว่า “ทำทุกกริยา” ทำทุกกริยาทำได้ทั้งนั้น ถ้าทำแล้วมันเรื่องของร่างกายไง มันเรื่องของโลกไฉ่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี่ไฉ่ อานาปานสติ เวลาอานาปานสติ ถ้าเป็นสมาธิ จิตมันสงบระงับเข้ามา บุพเพนิวาสานุสติญาณ

ทำโยคะ กำหนดลมหายใจ มันรู้อะไรบ้าง รู้ข้อเท็จจริงอะไร มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันบ้าง แต่ทุกกริยามันมหัศจรรย์นะ ร่างกาย ดุสิต ดูการเคลื่อนไหวดี กล้ามเนื้อไฉ่ ไฉ่! มันไปตามกระแส อานาปานสติ ไฉ่! มหัศจรรย์ ใครเห็นแล้วอึ้งเลยนะ

แต่ถ้ามันเปรียบเทียบกับทุกรกิริยาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าท่านทำมากกว่านั้นหลายเท่า ทำทุกรกิริยามา ๖ ปี ๖ ปีมันทุกข์ทรมานมาขนาดไหน สิ่งนั้นมันทุกข์ทรมานไป

แต่คนไม่มีอำนาจวาสนา เห็นไหม เวลาเขาไปฝึกโยคะกัน มันปลอดโปร่ง มันมีความสุข มันเป็นเรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพกาย สุขภาพกายมันเรื่องออกกำลังกายไป ถ้าเรื่องออกกำลังกายมันเข้าสู่หัวใจของตนเองไม่ได้

แล้วถ้ามันเข้าสู่หัวใจตนเองได้ไง อานาปานสติเหมือนกัน แต่มันลึกเข้ามาเป็นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ

คำว่า “สมาธิ” สมาธินี้ใครเป็นสมาธิ

จิตมันเป็นสมาธินะ จิตเราเป็นสมาธิจะมีความสุขไป

เวลา มโนปุพฺพคฺมา ฌมฺมา สิ่งที่สำคัญที่สุด ทุกอย่างเกิดจากจิตทั้งสิ้น หัวใจสำคัญทั้งสิ้น

ถ้าหัวใจสำคัญทั้งสิ้น ถ้ามันสงบระงับเข้ามา มันเข้ามาเป็นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา ใครมันเป็น ก็จิตมันเป็นไป ถ้าจิตมันเป็นขึ้นมา ถ้ามีอำนาจวาสนามากน้อยขนาดไหนไป

ถ้ามีอำนาจวาสนามากขึ้นมา บุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วมีสติสัมปชัญญะด้วย ดึงกลับมาได้ จตุปปาตญาณ อนาคต อนาคตนี้มีหัตถ์จรรยนัก นี่ไง สิ่งว่าความมหัศจรรย์ๆ อดีต อนาคต แก้กิเลสไม่ได้ อาสวักขยญาณทำลายอวิชชาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป

วันนี้วันวิสาขบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไป ถ้าตรัสรู้ธรรม วิมุติสุขๆ มันเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา มีรัตนะสอง มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระธรรม เวลาแสดงธรรมๆ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นผู้ที่มีอำนาจวาสนาไป ถ้ามีอำนาจวาสนา เห็นไหม

วันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราเป็นชาวพุทธไง ชาวพุทธถ้าเป็นประเพณี วัฒนธรรม มันก็เป็นเรื่องประเพณีวัฒนธรรม เราก็เห็น เราก็ชื่นชมเขา แต่ชื่นชมเขา สิ่งที่เป็นความจริงที่สุดก็คือที่เรามานั่งกันอยู่นี้ไง ถ้าเรามานั่งอยู่นี้ เราจะฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ใจเราจะค้นคว้าหาหัวใจของเราขึ้นมา ใจมันจะค้นคว้าหาหัวใจขึ้นมา ถ้าเป็นสัจจะจะเป็นความจริงใจ มันมีคุณค่าที่นี้ไง มนุษย์มีคุณค่า คุณค่าอย่างนี้

เวลาบวชเป็นพระนะ ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นศากยบุตรพุทธชินโรส เป็นผู้ที่เป็นสัจจะ เป็นความจริงใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอนุโมทนาคะ

การทำงานสิ่งใดทำเพื่อประโยชน์สิ่งใด มันก็เป็นประโยชน์กับโลกทั้งนั้นนะ แต่ถ้ามันเป็นประโยชน์กับหัวใจของตน ใจนี้ถ้าเป็นประโยชน์หัวใจของตน เราถึงมีคุณค่า

เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ ๗ ไร เป็นอริยทรัพย์แล้วเราทำอะไรของเรา เราก็อยู่ทางโลกของเรา เราพยายามชวนชววยของเรา แล้วเราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราก็นับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ถ้านับถือพระพุทธศาสนาแล้ว เราก็ต้องการความสุข เราต้องการความสมความปรารถนา แล้วถ้าความปรารถนา นี้เราคิดของเรา

แต่ถ้าเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงนะ มันไม่มีอะไรเป็นของจริงสักอัน มันเป็นเรื่องสมมุติทั้งนั้น ว่าเป็นสมมุติๆ แล้วสิ่งที่เราปรารถนา มันปรารถนาขึ้นมาโดยกิเลสตัณหา ความทะยานอยาก แล้วมันก็อยากให้ได้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา

แล้วเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ชีวิตนี้จริงตามสมมุติใจ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุดใจ แต่พลัดพรากเป็นที่สุด มันตกทุกข์ได้ยาก มันมีความทุกข์ความยากมาทั้งนั้นนะ แล้วจะเอาความจริงๆ ขึ้นมา เอาความจริงมาจากไหน

ถ้าความจริงขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใจ เวลาอาสวัชยญาณทำลาย อวิชชาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจ

เวลาอรุณขึ้น ดอกบัวบานเลย ธรรมะดอกบัวเลยละ

ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ไว้บูชาพระ ดอกบัวเป็นสิ่งที่มีความค่าๆ แต่ถ้าเป็นทางปัจจัยเครื่องอาศัย ดอกบัวกับสายบัวเขาไว้ทำอาหาร เม็ดบัวมันก็เอาไว้ทำอาหาร รากบัวมันก็เป็นทั้งยา มันประโยชน์ทั้งนั้นนะ

แต่ข้อเท็จจริงในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมหัศจรรย์กว่านั้น มากมายมหาศาล นี่ไง ธรรมะดอกบัว ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจ

นี่ของเรา สิ่งที่ว่าเราจะเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาเนะ มันไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันทั้งสิ้น พอว่าไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา แล้วเวลาทำขึ้นมาแล้วเราก้เปรียบเทียบ นี่ภาคปริยัติ

ปริยัติศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสาธุ ทรงจำธรรมวินัยๆ มันก็เป็นประเพณีวัฒนธรรม

วันนี้วันวิสาขบูชา เราจะลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก้สาธุนะ ละลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีสามัญฐานึก มีศรัทธา มนุษย์มีความค่าขึ้นมา ถ้ามีความค่าขึ้นมาแล้วชวนชวาย เห็นใหม่ ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประเพณีเป็นวัฒนธรรม แต่ถ้าจะเอาจริงเอาจังขึ้นมา เราจะมีคุณค่าที่นี้

มนุษย์เป็นอริยทรัพย์ๆ แล้วมนุษย์ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มนุษย์มหัศจรรย์นะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ไง ในบรรดาสัตว์ ๒ เท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด แล้วมนุษย์สั่งสอนเทวดา อบรมเทวดา ๓ โลกธาตุ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราเทศนาว่าการอบรมเทวดา จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ผลของวัฏฏะ เราเห็นหมดละ พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก นี่ผลของวัฏฏะไง

ทีนี้เราก้รู้แต่เข้าใจของเรานี่ไง แล้วเวลากิเลสมันบีบคั้นในหัวใจของเราขึ้นมา มันทุกข์มันยากขึ้นมา เราก้ระลึก นี่เรามีคุณค่าแล้ว มีคุณค่า เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เรามีอำนาจวาสนา เราเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ปริยัติ ปฏิบัติไง เวลาปฏิบัติ วิปัสสนาธุระ คั่นถูกระไง

คัมภีร์ก็ศึกษามาเป็นประเพณีวัฒนธรรม เป็นเรื่องของโลก เป็นเรื่องของสังคม เราก็ชื่นชมบูชาเขา ชื่นชมบูชาเขา มันเป็นฝ่ายปริยัติ แล้วฝ่ายปฏิบัติขึ้นมา เราจะเอาจริงเอาจังของเราขึ้นมา

ถ้าเอาจริงเอาจังขึ้นมา ภาคปฏิบัติขึ้นมา เราไปหาพระไป จะไปทำบุญเป็นบุญเป็นกุศล มันก็เป็นอำนาจวาสนาของเราไป ถ้าอำนาจวาสนา มันเปิดหัวใจไป

ถ้ามันเปิดหัวใจขึ้นมา เห็นใหม่ มนุษย์มีคุณค่าเท่ากัน เราศึกษามา เรามีสติปัญญา เรามีความรู้ เราไม่เชื่อใครเลย แล้วจะเอาจริงเอาจัง เราก็ทำตัวของเราเองไม่ได้เหมือนกัน

ถ้าเราทำตัวเองของเราไม่ได้นะ ทำบุญทำกุศลขึ้นมา ภาชนะให้มันหงายขึ้นมา ถ้ามันหงายขึ้นมา หัวใจของตนที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มันทุกข์มันยาก มันทุกข์มันยากขนาดไหน ถ้ามันทุกข์มันยากขึ้นมา มันทุกข์มันยาก เห็นใหม่

เวลานั่งสมาธิภาวนา เวลามันเจ็บมันปวด มันทุกข์มันยาก มันเป็นเรื่องธรรมดาของมัน อยู่แล้ว ทางการแพทย์เขาก็ศึกษาได้ ทางการแพทย์เวลาวิเคราะห์วิจัยขึ้นมาแล้วนะ ห้ามภาวนานะ ภาวนาเดี๋ยวบ้าหมดนะ แล้วเวลามันทุกข์มันยากมันบีบคั้นในหัวใจที่มันบ้าขึ้นมา มันไม่พูดถึงเลยนะ

เวลาเอาจริงเอาจังขึ้นมา มันเป็นเรื่องจริงมันสัส มันเป็นเรื่องอำนาจวาสนา มันเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรมทั้งนั้นนะ ถ้าเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรมนะ เพราะอะไร เพราะลองฝึกหัดปฏิบัติสิ

ถ้าเรามีอำนาจวาสนา เราทำความจริงของเราละ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ เราเท่าทันความคิดของตนนะ แล้วความคิดของตน ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ ทำความสงบของใจเข้ามาได้ ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา มันก็มหัศจรรย์ในจิตของตนมา

แล้วดูความคิดของเราสิ ความคิดเราถ้ามันเท่าทัน มันเท่าทัน แล้วถ้าไม่เท่าทันละ แล้วถ้ามันพนพิชใจเราละ แล้วถ้ามันเป็นจริงเป็นจัง เห็นใหม่

“ห้ามภาวนานะ เดี่ยวภาวนามันจะบ้า”

ถ้ามันจะบ้า มันก็มีส่วนนี้ของมันขึ้นมา เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ชื่อ กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา เราทำของเรา เราทำของเรา

ถ้าเราไม่ได้ทำมา เราไม่ได้ทำของเรา สิ่งใดที่มันเผชิญขึ้นมาแล้วมันพลัดพรากหมด ละ มันหลีกมันเร้นของมันได้ มันมีสติปัญญาของมันได้ ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา มันไม่ตามไป

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นะ ดอกบัวบานท่ามกลาง หัวใจ ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ขึ้นมา เห็นไหม

ดอกไม้ในแจกันมันหลากหลาย ถ้ามันหลากหลาย สิ่งที่มีมันเป็นประโยชน์มันก็เป็น ประโยชน์กับหัวใจดวงนั้น อำนาจวาสนาของคนมันไม่เท่ากัน

ของเรา ว่าจะจะเป็นดอกไม้ที่จะเป็นความชื่นชมในหัวใจของเราบ้าง มันก็เป็นตำแย มัน เป็นหมามุ่ย มันคันไปหมดนะ มันเป็นสิ่งที่ว่าเป็นโทษกับตัวเองเลยละ เป็นโทษกับตัวเองเพราะ อะไร เป็นโทษกับตัวเองเพราะเรามีกิเลส

คำว่า “กิเลสๆ พญามารๆ” พญามารมันครอบงำในหัวใจของคน

เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติ นะ ท่านว่า “กิเลสในใจคนสำคัญนักๆ” แล้วมัน ไม่ใช่สำคัญเพราะใคร สำคัญเพราะใจเขานั่นแหละ แล้วถ้ากิเลสมันมากมายมหาศาล พวก ทรรชมันทำให้ประชาชนเดือดร้อนไปทั้งสิ้น ถ้าพวกที่เป็นมหาบุรุษ นี่เป็นรัฐบุรุษ เขาเป็นที่ชื่น ชมบูชา มันเป็นที่เคารพบูชาทั้งสิ้น

ในหัวใจของคนที่มีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก มันน่ากลัวนักๆ แล้วเวลาเราจะ ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ในกิเลสในใจเรานี้แหละ แล้วมันพาให้เราลุ่มเราหลงไป ทั้งนั้นนะ เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาจะให้เอาความจริงความจริงขึ้นมา มันก็กลายเป็นตำแยซะ คัน คะเยอไปทั้งหัวใจเลย แล้วไม่เป็นประโยชน์กับใครทั้งสิ้น

ถ้ามันไม่เป็นประโยชน์กับใครทั้งสิ้น เราถึงจะต้องวาง มันเป็นจิตเป็นนิสัย ถ้าเป็นจิต นิสัยขึ้นมา ถ้าเอาจริงเอาจังขึ้นมา เห็นไหม

เขาปลุกกัน ดอกกุหลาบอย่างนี้ ดอกไม้ที่เป็นมงคลมันเป็นสิ่งที่ต้องการของสังคม ใครเห็นใครก็ชื่นชม แล้วชื่นชมมันก็เป็นความปรารถนาใจ

ดอกไม้ในแจกัน นี่ผลของวิญญะ จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวิญญะ การสร้างบุญสร้างกุศล มา ไม่ต้องไปน้อยเนื้อต่ำใจใดๆ ทั้งสิ้น เราเกิดมามีอาการ ๓๒ สมบูรณ์แบบนี้พอใจแล้ว

เกิดมาร่างกายเราสมบูรณ์แบบของเราอยู่แล้ว เรามีพ่อแม่ที่ดั่งามขึ้นมา ส่งเสียให้เรามีการศึกษามา มีสติมีปัญญาทำมาหากินของเราได้ แล้วทำมาหากินของเราได้ ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงแล้วมันก็ต้องประสบความสำเร็จเหมือนกันทุกๆ คนสิ ทำไมไม่เหมือนกันละ

มันก็อยู่ที่วาสนาของคนนั้นแหละ นี่ใจ

แล้วถ้าเวลาเรามีสติมีปัญญาของเรา เราจะฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเรา เราจะฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเรา

ชีวิตนี้มันทุกข์จนเข็ญใจขนาดนี้เขี้ยวหรือ แล้วทุกข์จนเข็ญใจ เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ แล้วทำไมมันทุกข์จนเข็ญใจขนาดนี้ละ

ถ้ามันทุกข์จนเข็ญใจ ถ้ามีวาสนา เห็นใหม่ มาบวชเป็นพระๆ ถ้าบวชเป็นพระ ถ้ามีสติมีปัญญานะ ไอ้โฮ! นี่โอกาสทองเลย เวลาถ้าปฏิบัติ ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมเิง ๒๔ ชั่วโมง ปฏิบัติได้ตลอดเวลา

แต่เวลาปฏิบัติสิ่งที่มันสำคัญที่สุดก็ไ้ดำแยะในใจนี้แหละ

ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเป็นดอกบัว ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจ

ของเราจะเอาเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา มันเป็นตัวแยะ มันคันคะเยอไปทั้งหัวใจเลย ไม่เป็นประโยชน์กับใครทั้งสิ้น แล้วไม่เป็นประโยชน์กับตัวเองด้วย แต่ทำไมเราศรัทธาละ แต่ทำไมเราอยากประพฤติปฏิบัติละ

ถ้าอยากประพฤติปฏิบัติ นี่ไง อำนาจวาสนาไง ถ้าเวลาอำนาจวาสนาขึ้นมา เราก็มีอำนาจวาสนาของเรา มีสัจจะมีความจริงขึ้นมาสิ เวลามันทุกข์มันยากขนาดไหนมันมีชั้นดีธรรมชั้นดี

เวลาพาหิยะพึงเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคนเดียวเป็นพระอรหันต์

เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านคัดเลือกลูกศิษย์ลูกหาของท่านนะ ในประวัติหลวงปู่ชอบ หลวงปู่ชอบเวลาเข้าไปหาหลวงปู่มั่นที่แรก หลวงปู่มั่นท่านไล่ออกไปเลย สุดท้ายแล้วท่านพิจารณาของท่าน ให้พระไปตามกลับมา แล้วศึกษาค้นคว้า เวลาอบรมบ่มเพาะขึ้นมา ดูสิ ดูหลวงปู่ชอบ จิตของท่านมหัศจรรย์ขนาดไหน มหัศจรรย์ ท่านเห็นหมด ท่านรู้ของท่านหมด

แล้วรู้ของท่าน แล้วเวลาประวัติของหลวงปู่ชอบ ประวัติของหลวงปู่ดี๋อ ประวัติของครูบาอาจารย์ของเรา ท่านมุนานะ ท่านเอาจริงเอาจังของท่าน แล้วท่านประสบความสำเร็จในการประพฤติปฏิบัติของท่าน

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา กึ่งกลางพระพุทธศาสนาเจริญอีกคนหนึ่ง เราก็เชิดชูบูชา เราก็ภูมิใจของเราไง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือตัวตนของเรานี้ต่างหากละ

อตตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

ถ้าตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เห็นไหม วันนี่วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มันเป็นโอกาสทองเรา ถ้าเป็นโอกาสทองของเรา นั่งฟังธรรม แล้วฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

ตั้งสติของเราไว้ เสี่ยงธรรมนี้จะมากระทบใสตประสาทของเราเอง แล้วถ้ามันกระทบใสตประสาท สิ่งใดที่มันทิ่มแทงหัวใจของเราไง ทิ่มแทงหัวใจของเรา นั่นแหละธรรมะมันจะทิ่มกิเลสทั้งหลายที่เราไม่รู้ เราไม่เห็นกิเลสนะ

นี่ไง เขาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ดอกไม้ที่สวยงาม ใ้เรามันตำแยทั้งนั้นนะ สิ่งที่มีมันเป็นตำแยเพราะอะไร เพราะเราไม่รู้จักกิเลสไง

แต่เวลาธรรมะของครูบาอาจารย์ที่ทิ่มเข้ามาในหัวใจเข้ามา อืม! ไซ้ แต่ทำไมเรายังไม่รู้ละ แล้วก็จะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นไปจนถึงกับเรารู้เราเห็นของเรา

ถ้าเราไม่รู้ไม่เห็นของเรา มันไม่เป็นปัจเจก ตั้งไม่เป็นสันตภิวัตินโก มันไม่ใช่เป็นภาวนามย ปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราจะปฏิบัติบูชาของคัมภีร์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ นะ เวลาปกติขึ้นมา ท่านก็ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ลูกหาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริง ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา สาธุ มันเคารพบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยสัจจะโดยความจริงเลย ไม่ต้องไปสอนมัน ไม่ต้องไปบังคับมันเลยละ มันจะเคารพบูชา เพราะมันเคารพบูชาหัวใจของเขา เพราะมันจะเป็นดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจ

ใครๆ ก็ต้องการความมหัสจรรย์อันนั้น แล้วถ้าความมหัสจรรย์อันนั้นนะ มันจะเกิดขึ้นมาจากข้อเท็จจริง ผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

ถ้ามันไม่สมควรแก่ธรรม เราพยายามมีสติมีปัญญาดูตรวจสอบเราสิ ความดีที่ยิ่งไปกว่านี้ยังมีอยู่

คนฝึกหัดประพาศปฏิบัติใหม่เป็นเรื่องธรรมดา เวลาจับปลัดจับผลู มันทำความสงบของใจนี้แสนยาก แล้วถ้าจิตมันจะสงบขึ้นมา นี่ไง เวลาที่มันเห็นนิมิต มันส่งออกไป เรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดาเลยละ มันเป็นเรื่องธรรมดา แล้วต้องเกิดด้วย

ต้องเกิดด้วยเพราะอะไร

ต้องเกิดด้วยเพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ไง

เทวดา อินทร์ พรหมเขาเป็นอย่างนี้ไหม เทวดา อินทร์ พรหมของเขา ทิพย์สมบัติ เขารู้นะ ใ้อของเรา เราเกิดมาเพราะอะไร

สถานะของความเป็นมนุษย์ไง สถานะของความเป็นมนุษย์มันเกิดมามีกายกับใจใจ แล้วถ้าสมัยโบราณ ถ้าโลกยังไม่เจริญ การดำรงชีวิตของคน สุขภาพการดำรงชีวิตมันแตกต่างกันไป คูสิ เมื่อก่อนนั้นนะ อายุขัยของคนมันสั้นกว่านี้ไง เพราะโรคภัยไข้เจ็บมันระรานใจ แล้วเวลาทางวิชาการทางการแพทย์มันเจริญขึ้นมา อายุขัยของคนก็ยาวขึ้นไง

แล้วพออายุขัยของคนยาวขึ้นมา โลกจะเจริญ เจริญเพราะการศึกษา เจริญเพราะสติปัญญา สติปัญญาของคนเข้าใจได้ไง สุขภาพ ความเป็นอยู่ มันเกิดเพราะอะไร เขาจะมีทางวิชาการ เขาจะแก้ไขของเขาได้ไง สิ่งที่เป็นสัจจะเป็นความจริง นี่เป็นสัจจะความจริงในทางโลก
ไ

แต่ถ้าเราจะฝึกหัดปฏิบัติ เราจะเอาความจริงในหัวใจของตนละ

นี่ไง คำว่า “ภาวนามยปัญญา” ปัญญาที่มันรู้แจ้งแทงกิสในหัวใจของตนนะ

กิสในใจของตนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เริ่มต้นตั้งแต่ว่ามันปีบคั้นมานะ อวิชชาเพราะความไม่รู้ ความไม่รู้นี่แหละ นี่เกิด ใ้ที่เกิดๆ กันอยู่นี้แหละ หมดอายุขัย แล้วคนรู้วันเกิด แต่ไม่รู้วันตาย แล้ววันตาย ตายวันไหน แล้วเวลาไปเกิดอีก เกิดเพราะอะไรละ

นี่ไง เกิดเพราะความหลง ความไม่เข้าใจนั่น อวิชชาคือความไม่รู้ ใ้เรื่องความไม่รู้นี้สำคัญมาก

ไม่รู้เรื่องอะไร

ไม่รู้เรื่องใจของตัวเองนี่แหละ

ถ้าเราไม่รู้เรื่องใจของตัวเอง เริ่มต้นศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มากมายมหาศาล เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราก็จะรู้จะเห็นสิ่งใด ใ้ที่รู้ที่เห็นมันปลายอ้อปลายแฉมทั้งนั้นนะ

ถ้าจะรู้เป็นความจริงนะ ขอให้จิตมันสงบเข้ามา

จิตสงบเข้ามามันก็แปลกแล้ว เวลามันแปลกขึ้นมา มันแปลกจากโลกไ

สิ่งที่ว่าเราเกิดมา เกิดมากับโลก โลกนี้ของสมมุติทั้งนั้นนะ แล้วเวลาเราเกิดมากับโลก เราก็อยู่กับโลก เราภาวนาไปมันก็เป็นสมมุติทั้งนั้นนะ

แล้วเวลาปฏิบัติขึ้นมา ในอภิธรรมเขาบอกว่า คนมีกิสปฏิบัติไม่ได้ มันเป็นเรื่องกิสทั้งนั้นนะ

ก็มันมีกิเลสนี้ไง มันถึงจะมาฝึกหัดประพฤติปฏิบัตินี้ไง แล้วจะฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าตามความเป็นจริงด้วยอำนาจวาสนาของตนไง

มีวัตรปฏิบัติ คำว่า “วัตรปฏิบัติ” เป็นเครื่องอยู่ของใจๆ ใจนี้สำคัญ เป็นเครื่องอยู่ของใจ ถ้ามีเครื่องอยู่ของใจ ใจอยู่กับวัตรปฏิบัติของเราแล้วถ้ามันเริ่มสงบระงับเข้ามา มันเริ่มสงบเข้ามา เวลาสงบเข้ามามันจะเข้าใจ มันจะเข้าใจในใจของตนเอง ถ้าเราเข้าใจในใจของตนเองนะ ถ้าจะจับสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอัน มันจับต้องอะไรไม่ได้หรอก

การเริ่มปฏิบัติยาก ยากอยู่คราวหนึ่งคือคราวเริ่มต้นนี้ คราวเริ่มต้นจะเข้าสู่ เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธัมมจักขุ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม นี่พาดกระแด

สิ่งที่สำคัญที่สุด ครูบาอาจารย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราก็ปรารณาตรงนี้ ปรารณาที่ลูกศิษย์ลูกหาของท่านฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้จิตนี้พาดกระแด ถ้าพาดกระแด แล้วมันคุยกันรู้เรื่องแล้ว ถ้าพาดกระแดแล้วนะ มันพูดภาษาเดียวกันคือภาษาธรรม

แต่ถ้ายังไม่พาดกระแด มันเป็นภาษาสมมุติ มันเป็นนิยายธรรมะ มันเป็นเรื่องจินตนาการ ถ้าจินตนาการมันเข้ากันได้ มันตรรกะจินตนาการมันเข้ากันได้

แต่ครูบาอาจารย์เวลาท่านพูด ท่านไม่ได้จินตนาการ ท่านพูดเรื่องอริยสัจ ท่านพูดเรื่องความจริง

แต่ไอ้คนที่มันไม่รู้ มันเป็นเรื่องจริงไปไม่ได้ ความจริงไปไม่ได้ มันก็เลยกลายเป็นจินตนาการ เวลาจินตนาการขึ้นมามันก็ต่อล้อต่อเถียง แล้วก็น้อยเนื้อต่ำใจนะ “ลำเอียง ไม่ยอมรับ”

จะไปปรับอะไร มันเป็นเรื่องตรงไหน มันเป็นเรื่องของสมมุติทั้งนั้นนะ สมมุติเพราะอะไร สมมุติเพราะในการเกิดเป็นมนุษย์นี้ไง การเกิดเป็นมนุษย์ โลกของมนุษย์นี้แหละ มันเป็นเรื่องสมมุติ

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดวันนี้ ตรัสรู้วันนี้ บริณิพพานวันนี้

เวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วไง สิ่งที่เป็นธรรมและวินัยในธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าที่กราบธรรมๆ นั้นนะเป็นความจริง แล้วเวลาแสดงขึ้นมา แสดงอัมมจักข
พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม แสดงอนัตตลักขณสูตร เป็นพระอรหันต์

เป็นพระอรหันต์เพราะอะไร

เพราะขันธ ๕ มันเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง

มันไม่จริงพระเจ้าข้า

แล้วมันไม่จริง มันสุขหรือมันทุกข์

มันทุกข์พระเจ้าข้า

เพราะมันเป็นปัจจุบันไง มันรู้มันเห็นของมัน

ไฉนเราก็คึกษา ไฉนนั้นก็เพื่อความทุกข์ ไฉนก็เป็นความไม่จริง มันก็เป็นทฤษฎีทั้งนั้นนะ
มันก็เป็นข้อเท็จจริงทั้งนั้นนะ

แต่ถ้าเรามานั่งสมาธิกัน พอปัญญามันเกิด เอ้อะ! ถ้ามันทันมันก็จบ มันทันมันก็ปล่อย
มันทันมันก็ปล่อย แล้วถ้ามันปล่อยขึ้นมา ถ้ามันฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา สิ่งฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้า
มันเป็นข้อเท็จจริงของเราขึ้นมา

ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงของเราขึ้นมา เราชำนาญ ชำนาญในวสี ชำนาญในวสีคือชำนาญ
ในการเข้าและการออก

เวลาการเข้าสมาธินะ เราเริ่มต้น เราจะนั่งสมาธิ เริ่มต้นมาจากอะไรละ

เริ่มต้นจากสมมุติบัญญัติทั้งนั้นนะ มันเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ถ้าจิตมันละเอียดเข้ามา
ละ มันเบา มันแผ่วเบาเข้ามา

หายใจเริ่มต้นมันก็หายใจเข้า หายใจออก เวลามันชัดมันเจนของมันขึ้นมาละ ถ้ามันไม่
ลงสู่สมาธิ ไส้เลยละ

ถ้ามันไสขนาดไหน ถ้ามันเข้าสู่สมาธิ เวลามันปล่อยมันวางขึ้นมา มันรู้มันเห็นของมันไง

เราเป็นคนทำ เราเป็นคนรู้ ถ้าเราเป็นคนทำ เราเป็นคนรู้นะ ถ้ามันเข้าสู่สมาธิได้ มันก็เข้าสู่สมาธิ ถ้าเข้าสู่สมาธิ ถ้ามันจะออกรู้สิ่งใด เริ่มต้นจากฝึกหัดที่ว่า สิ่งที่ว่าการประพฤติปฏิบัติยาก อยู่คร่าวแรกนี่ไง

ถ้ายากอยู่คร่าวแรก มันรู้มันเห็นอะไร มันรู้มันเห็น มันเห็นแล้วมันเป็นประโยชน์กับใคร ถ้ามันรู้มันเห็นแล้วมันปล่อยวางๆ มันปล่อยวางก็มีสติปัญญา มันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางแล้ว เรียกร้องเอาผลประโยชน์กับใคร แต่ถ้ามันปล่อยมันวางของมัน ชำนาญในวิธีไง ปล่อยวาง ปล่อยวางถ้ามันเป็นมิจฉาทิฏฐิ มันก็ว่ามันเห่อเหิมทะเยอทะยาน ว่าการปล่อยวางนี้เป็นคุณธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกขัทรมาอยู่ ๖ ปี กว่าจะเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เป็นจริงเป็นจังโดยสักจะความจริงในหัวใจของตน

ไต่ที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เริ่มต้นขึ้นมามันเป็นสัญญาอารมณ์ทั้งนั้นนะ มันเป็นอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ไง คุณเด็กที่ไร้เดียงสาสิ เขาต้องให้มีการศึกษา มีการศึกษาขึ้นมา แล้วศึกษาขึ้นมาแล้วมันรู้จักถูกรู้จักผิดแล้วละ

แล้วรู้จักถูกรู้จักผิด รู้จักถูกรู้จักผิดอย่างไร

จากที่มันตัดสินใจ

แล้วรู้ถึงใจตัวเองหรือเปล่าละ

ไม่รู้

แล้วทำสมาธิ ทำสมาธิขึ้นมากรู้หัวใจของตนนี่ไง

รู้หัวใจของตน แล้วรู้ถูกรู้ผิดหรือไม่ละ

จะรู้ถูกรู้ผิดได้อย่างไรเพราะมันยังไม่เห็นกิเลส ไม่เห็นผู้ครอบงำ ไม่เห็นผู้ครอบงำ

แล้วครอบงำอย่างไร

ในการต่อสู้กิเลสค้นหาความทะยานอยากนะ ในวงกรรมฐานเขาว่า การขุดคุ้ยค้นคว้า หากิเลสเรื่องสำคัญมาก ถ้าการขุดคุ้ยค้นคว้าหากิเลสไม่เห็น มันยกขึ้นสูวิปัสสนาไม่ได้ ถ้ามัน ยกขึ้นสูวิปัสสนาไม่ได้เพราะมันไม่รู้ถึงผู้ที่ทำให้ผิดใจ

แล้วผู้ที่ทำให้ผิดมันอยู่ในไหนล่ะ

สิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือกิเลสในใจของตน แล้วไม่รู้จักมันแล้วจะเริ่มต้นกันอย่างไร

ถ้ารู้จักมันๆ สิ่งทีวันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มันเป็นวันสำคัญของเรา ถ้าวัน สำคัญของเรา เราจะปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นพระรัตนตรัย ถ้าปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราต้องประสบ ความสำเร็จ พระพุทธเจ้าต้องอวยพรให้เรา เราจะบรรลุนิพพานเลย

นี่ส่งออกทั้งนั้นนะ

เราจะบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราฝึกหัดของเรา เราพยายามทำความสงบ ของใจเราเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามา มันเริ่มละเอียด เริ่มมีความยอมรับการบริการกรรม มันยอมรับ สิ่งต่างๆ จิตมันเข้ามา เห็นใหม่ เพราะย้อนกลับไปสู่อวัตรปฏิบัติใจ เครื่องอยู่ของใจ

ใจถ้ามันอยู่กับพุทโธนะ อยู่กับพุทโธๆ มันจะกลมกลืนกัน มันจะละเอียดรอบคอบขึ้นมา ถ้าใจมันต่อมันต้านขึ้นมา มันเครียดทั้งนั้นนะ มันทุกข์มันยากทั้งนั้นนะ เราก็เปลี่ยนของเรา เพราะอะไร เพราะกิเลสมันมาหลายแง่หลายมุมนัก กิเลสเราทั้งนั้นนะ กิเลสที่มันมาหลายแง่ หลายมุมโดยที่เรายังไม่เห็นมันเลย ยังไม่รู้จักตัวมันเลย

แต่ถ้าเราฝึกหัดปฏิบัติของเรา รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร สิ่งที่ว่าเวลาเราสุข เราพอใจขึ้นมา มันเอาพวงดอกไม้มาคล้องคอ “ชื่นชม ธรรมะพระพุทธเจ้า มหัศจรรย์” เวลาไม่ได้ตั้งใจ นี่ไง เวลามันไม่ได้ตั้งใจขึ้นมามันรัดคอตายเลย แล้วก็รัดคออยู่กับ หัวใจของตน สะบัดกันเลย เลิกแล้วละ ไม่เอา ไม่เอา

ไม่เอาก็ทุกข์

นี่การเกิดเป็นมนุษย์ไง มีสิทธิเสรีภาพจะเลือกอะไรก็ได้ เวลาเราฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราพยายามทำของเรา

เพราะเราไม่รู้ จิตมันสับสนไปหมด แล้วจับต้องสิ่งใดไม่ได้ แล้วก็อยู่ที่वासนานะ อยู่ที่वासนาเชื้อใคร

เราเคยเชื่อ เคยเชื่อที่ว่า แหม! มีกิริยาท่าทางน่าเคารพน่าบูชา หลอกเราไปอีลุ่มลุ่มแฉกจนพอแรง พอมาทำ มาฝึกหัดปฏิบัติของเราได้จริง หืม! ทำไมโดนหลอกมาได้ขนาดนี้ แล้วโดนหลอกทั้งนั้นนะ โดนหลอกเพราะจริตนิสัยมันชอบ มันชอบพอใจ ไม่มีสติปัญญาใคร่ครวญบ้างเลย

แต่เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาแล้วนะ ถ้าจะเอาความจริงขึ้นมา มันไม่ได้ของเขาแล้ว ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นข้อเท็จจริง เวลาครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติมาท่านต้องล้มลุกคลุกคลานมาทั้งนั้นนะ แล้วถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา มันถึงเอาใจของตัวเองได้ไง

เพราะอะไร

เพราะเราฟ่ายแพ้กิเลสตัณหาความทะยานอยากในใจของเราเท่านั้น แต่ถ้าเรามีอำนาจวาสนา เรามีความมูมานะขึ้นมา เราพยายามทำความสงบของใจให้ได้ ถ้าทำความสงบของใจให้ได้ ให้มันสงบระงับเข้ามาเถอะ มันจะเกิดความมหัศจรรย์ในใจของเราแล้ว ถ้ามันเกิดความมหัศจรรย์ในใจของเราแล้ว ถ้าเป็นสัมมาทิฐิความถูกต้องชอบธรรมไง ชุติคุณค้นคว้าหากิเลส

เว้นไว้แต่คนที่อำนาจวาสนา เวลาจิตมันสงบแล้วมันจะรู้จะเห็นต่างๆ ถ้ามันไปตามมิจฉาทิฐิ มันไปตามกิเลส เวลามันสงบมันระงับแล้ว มันมีกำลังของมันแล้ว มันจะรู้เห็นของมันที่เวลาเช่น นั่งสมาธิแล้วเกิดแสงสว่าง บอก โอ้โฮ! มันว่างหมด

ทุกอย่างเกิดจากจิต

จิตที่ฝึกหัดปฏิบัติไม่ได้ผลสิ่งใดเลย มันมีแต่ความทุกข์ความยาก จิตที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมามันได้ผลของมันบ้าง พอมันได้ผลของมัน ด้วยवासนามันก็เห็นไง สว่างๆ

สว่าง จิตเห็น นิमित เท่กับนิमित เท่กับส่งออก

แล้วถ้ามันว่างโดยที่ไม่มีแสงอะไรเลยล่ะ

ขอให้มันมีสติสัมปชัญญะ มันมีสติสัมปชัญญะกับความรู้อะไรของตัว อิม! ไม่ออกแวก
วอแวกไปเรื่องข้างนอก นี่ไง ถ้าจิตสงบเป็นสัมมาสมาธิ ไม่พาดพิงอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น ตัวมันเองจะ
เป็นสัมมาสมาธิ ตัวมันเองจะเป็นตัวจิตเลย

แต่นี้โดยข้อเท็จจริง เรายืนอยู่ในความเป็นจริงไม่ได้เลย เราพาดพิงเขาไปทั้งหมด จิตมัน
อาศัย อาศัยเอื้อกับอารมณ์ทั้งสิ้น แล้วเวลามันทำขึ้นมามันมีกำลังใจ พอมันสงบระงับมันมี
กำลัง กำลังมันก็ส่งไปตามที่มันพาดพิงที่มันพอใจนั้นนะ แล้วก็ อู๋! สว่าง ว่าง

ครุฑาอาจารย์เรา ตั้งสติไว้ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี เอาความสงบสุขต่างหาก

เวลาครุฑาอาจารย์ เวลาเดินจงกรมเหมือนมันจะเหาะเหินเดินฟ้า แต่มันไม่ไป เหมือนจะ
เหาะเหินเดินฟ้าคือมันเบา

เรานั่งสมาธิ จิตมันปลอดโปร่ง มันว่าง มันว่างของมันหมด แต่มีสติของเรา นี่แหละตัว
พื้นฐาน พอตัวพื้นฐานเกิดขึ้นมาแล้ว ถ้ามันจะโน้มไปเห็นกายโดยความเป็นจริงใจ ถ้าโน้มไป
เห็นกายโดยความเป็นจริง เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นั่นคือเห็นกิเลส เห็นกิเลส
เพราะอะไร

ปฏิบัติในแนวทางสติปัฏฐาน ๔ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธัมมา
นุปัสสนา

ทำกายานุปัสสนา ผีก็หนีไปปัญหาๆ

ผู้ที่ปฏิบัติไม่เป็น “ทำสมาธิเดี่ยวปัญญาจะเกิดเอง”

เพราะภาคปริยัติศึกษามา ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วปัญญาๆ แล้วปัญญาอย่างไรล่ะ
ปัญญาอย่างที่เราคิดกันอยู่นี่ไง แล้วปัญญาอย่างที่เราคิดกันอยู่นี่ ศึกษาจนจบ ๙ ประโยคได้
ศึกษาจนจบ ๙ ประโยคเข้าใจธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อธิบายได้ด้วย นี่ไง ก็
ปัญญาอย่างนี้ไง

แต่ถ้าเป็นปัญญาอย่างนี้ ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ท่านคุ้มครองดูแล ท่านบอกว่าให้ใช้ปัญญาอย่างนี้ แต่เรารู้อยู่แล้วว่าปัญญาอย่างนี้มันเป็นสัญชาตญาณของเรา นี่สมมุติทั้งนั้นนะ เพราะการเกิดเป็นมนุษย์ไฉน

เวลาใช้ปัญญาอย่างนี้ ปัญญาตรีกในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะหยุดคิด หยุดคิดก็ปัญญาอบรมสมาธิไฉน

แล้วถ้าจิตมันสงบ จิตมันสงบได้หรือไม่ หยุดคิดได้มากน้อยได้ขนาดไหน หยุดคิดเดี๋ยวมันก็คิดอีก เพราะธรรมชาติของความคิดใจ ธรรมชาติของจิต เห็นใหม่ จิตนี้เป็นนามธรรม นามธรรมต้องแสดงตัว แสดงตัวด้วยการเสวยอารมณ์ เสวยอารมณ์ก็เป็นความคิดใจ แล้วเสวยแล้วกิเลสมันก็ยุมันก็แห่ มันก็ฉุดกระชากลากไป

ถ้าทำความสงบของใจของเราเข้ามาได้บ้าง มันจะไม่เป็นตาแยง

เขาหาดอกบัว ใ้ยของเรากิเลสมันเป็นตาแยงนั้นนะ มันคันคะเยออยู่ท่ามกลางหัวใจ แล้วสงบไม่เป็น สงบไม่ได้

เวลามันสงบเป็น สงบของมันได้ มันจะมีความสุขสงบเข้ามา แล้วความสงบเข้ามา พระกรรมฐานร้อยทั้งร้อยยกขึ้นสู่วิปัสสนาไม่เป็น สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน

ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาเป็น ถึงบอกว่า สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน รู้ชัดๆ ไฉน

ใ้ยนี้เรา “ใ้ยปัญญาไปเลย ทำสมาธิแล้วปัญญามันจะเกิดเอง”

คำพูดทั้งหมดเท็จทั้งนั้น เท็จจากข้อเท็จจริงในอริยสัจ

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมถูกต้องชอบธรรมทั้งนั้น แต่ใ้ยคนศึกษามาใ้ยไม่เป็น ใ้ยไม่ได้ มันเลยเป็นเท็จทั้งนั้นไฉน

พอมันเป็นจริง มันต้องฝึกหัดตามความเป็นจริงของตน ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ดอกไม้บานท่ามกลางหัวใจของท่าน ดอกไม้บาน

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ลูกศิษย์ลูกหาของท่านแต่ละองค์ก็ดอกลำไยดวงหนึ่งท่ามกลาง หัวใจ ดอกไม้บานในแจกันมีแต่กลิ่นหอมที่หอมชื่นใจ มันเป็นประโยชน์ไง

ในปัจจุบันนี้เขาทำดอกไม้ ทำอาหารได้ เขากินได้ ใช้น้ำมันเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัย เรื่อง การดำรงชีวิต

แต่การประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันเป็นเรื่องของนามธรรม เป็นเรื่องที่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาปฏิเสธทุกๆ อย่างนะ ปฏิเสธสิ่งเคารพเชื่อถือศรัทธาทุกรูปแบบ เพราะมันเป็นเรื่องภายนอก ถ้าเป็นเรื่องภายใน ภายในก็เรื่องหัวใจนี่ไง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนารื้อสัตว์ชนสัตว์ รื้อหัวใจของสัตว์โลก ครูบา อาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านไปเอาหัวใจของคน เอาหัวใจของคนคือแสดงธรรมให้เขาได้มีความรู้สึกนึกคิดให้เป็นแนวทางในอริยสัจ ในสัจจะ ในความจริง ถ้าหัวใจของเขาขาดกระแสปวดกระแส พาดเข้าสู่ความเป็นจริง นั่นนะไว้วางใจได้แล้ว

ถ้าขาดกระแสแล้ว พาดกระแสดตรงไหน

เวลาพาดกระแสนะ เวลาเหมือนเราเกิดมาอยู่ในโสมะ อยู่ในทะเล อยู่ในกระแสของโสมะ กระแสของวิญญูะ เวียนว่ายตายเกิดในวิญญูะ เวลาพาดกระแส ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเหมือนเท้าเหยียบฝั่ง เท้าขึ้นฝั่ง เหยียบฝั่งแล้วเราไม่ต้องว่ายแหวกว่ายท่ามกลางโสมะ ท่ามกลางวิญญูะ

ถ้าเท้าเหยียบฝั่ง เหยียบพื้น เหยียบที่ไหน

ภวาสวะ ที่ภพ ที่จิต ถ้าจิตมันเป็น ถ้าจิตมันเป็นไง เพราะอะไร

เพราะจิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวิญญูะไม่มีต้นไม่มีปลาย แต่ถ้าพาดกระแส อีก ๗ ชาติ ทำไมจิตมันจะไม่รู้ แล้วถ้าจิตมันจะรู้ได้ มันรู้ได้เพราะอะไรละ

รู้ได้ เห็นไหม ถ้าจิตสงบขึ้นมา ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ จิตก็รู้ว่าเราสงบสุข แล้วถ้ามันยกขึ้นสู่วิปัสสนาใจ สมถกรรมฐานใจ ยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนานะ ฐานคือหัวใจของตน แล้วถ้า

วิปัสสนาไป ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ถ้ามันเห็นกิเลสไป ถ้าเห็นกิเลส นี่กิเลส
ตัวจริงๆ ถ้าเห็นกิเลส ใจ!

แต่คนที่เห็นแล้ว ฝึกหัดปฏิบัติแล้วก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าล้มลุกคลุกคลาน
อยู่อย่างนั้น เห็นไหม แล้วเวลาพูดถึงธรรมไป สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมะ
มันเป็นอนัตตา

อนัตตาสี ก็แข็งเป็นอยู่นี้ไง แต่ถ้าพาดกระแสน้ำมันไม่เป็นอย่างนั้น

ถ้าพาดกระแสนะ เวลาพิจารณาไปแล้วเวลามันขาด นิโรธ ดับ มันจะเป็นอนัตตาตรงไหน
มันเป็นข้อเท็จจริงในใจอันนั้น ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงในใจอันนั้น นี่อกุปปธรรม มันพ้นจาก สัพเพ
ธมฺมา อนตฺตา เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป บุคคล ๔ คู่

ถ้าบุคคล ๔ คู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ถึงที่สุดแห่งทุกข์ นั้นนะ
ทำลายภาสวะ ทำลายภพ คือทำลายดวงจิตนี้ จิตดวงนี้ต้องทำลาย มันทำลายเป็นขั้นเป็นตอน
เข้ามานะ

เราไม่กล้าแตะไม่กล้าต้องเลย อารมณ์เราใจ ใจโง่! ถนอม นั้นแหละมันจะทำให้แข็งทุกข์
ใจที่แข็งรักๆ นั้นนะ ใจที่แข็งรักษานั้นนะ อยู่ไม่ได้

ถ้าไม่ชำนาญในวสี จิตเสื่อมหมด

คนภาวนาไม่เคยภาวนาจะไม่รู้จักเจริญแล้วเสื่อม ความเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม
เวลาพยายามขึ้นไปแล้วมันถดถอย เห็นครกขึ้นภูเขา ครกนั้นจะกลิ้งทับเรา เพราะเราไม่มีกำลัง
ของมัน แล้วก็ทับกลิ้งอยู่อย่างนั้นนะ แล้วจิตมันไม่เคยตายไป ทับแล้วทับเล่า ย่ำยีแล้วย่ำยีเล่า
ไม่ตายๆ อยู่อย่างนั้นนะ

แต่ถ้ามันเป็นความจริง อกุปปธรรม เวลามันสมุจเฉทปหานไป เวลามันขาด สักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส เข้าใจ นี่มันพาดกระแสน พาดกระแสนขึ้นมาด้วยจิตของตน ถ้าด้วยจิต
ของตน บุคคล ๔ คู่ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ คู่ที่ ๓ คู่ที่ ๔

ไฉ่เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เริ่มต้นขึ้นมา เราว่าเราได้ทุกคู่มาหมดแล้วละ บุคคล ๔ คู่ จับมัดไว้กับจิตในหัวใจของเราเลย

เอ็งก็จับมันไว้สิ จับมัดไว้ก็สมมุติไป เอ็งคิดเอาเอง คิดเอาเอง นึกเอาเอง เป็นความจริงไปไม่ได้

การเจรจา เราต้องมีคู่เจรจา การเจรจาคิดเอาเอง นึกเอาเอง พุดอยู่คนเดียว นึกอยู่คนเดียว แล้วก็สำเร็จอยู่คนเดียว นี่สมบัติบ้า

ถ้ามีการเจรจาระหว่างธรรมกับกิเลส ธรรมคือศีล สมาธิ ปัญญา ที่เราฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาอันนี้ แล้วถ้ามันรู้จัก มันเห็นกิเลส มันได้เข้าไปเผชิญหน้าต่อกัน มันถึงเกิดภาวนามยปัญญาไง มันถึงรู้จักภาวนามยปัญญา

ปัญญา เห็นไหม สมถกรรมฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนา ถ้าวิปัสสนา ภาวนามยปัญญาคือวิปัสสนา วิปัสสนาโดยใช้ของปัญญาไง ชั้นของสมาธิไง

ทำไมต้องฝึกหัดทำสมาธิ ก็ใช้ปัญญา เราก็ใช้ปัญญาๆ อยู่แล้ว

ปัญญา ปัญญาของใคร ปัญญาของกิเลส ปัญญาของดอกตำแย มันไม่ใช่ปัญญาในภาวนามยปัญญา

แล้วถ้ามันยังทำหัวใจเราขึ้นสู่ภาวนามยปัญญายังไม่ได้ การประพฤติปฏิบัติของเรา เราก็พยายามทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใช้ปัญญามากน้อยขนาดไหนใช้ไปเถอะ ใช้ได้ แต่ใช้แล้วมันเกิดความสงบสุข มันเกิดความหยุดคิด

แต่ถ้ามันยกขึ้นสู่วิปัสสนา สมถกรรมฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนากรรมฐาน จะเห็นสติปัญญา ๔ ถ้าเห็นสติปัญญา ๔ มันจะรู้จักกิเลส เห็นกิเลส เพราะกิเลสมันแสดงตัวผ่านสติปัญญา ๔ นั้น ถ้ามันผ่านสติปัญญา ๔ นั้น มันระหว่างกิเลสกับธรรมไง

กิเลสคืออวิชชา คือพญามาร

ธรรม ธรรมคือศีล สมาธิ ปัญญา คือมรรค ๘

มรรค ๘ เวลาธรรมจักรมันหมุนขึ้นไป ระหว่างเจรจา ๒ ฝ่ายไง การเจรจาระหว่างธรรม กับกิเลสมันมีการประทัดประหาร มีการวิปัสสนา ใช้สติใช้ปัญญา นี่การเจรจา การวิปัสสนา การ ประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่ใช่การประพฤติปฏิบัติพุดข้างเดียว

พุดข้างเดียวนะ กิเลสมันบังเงานะ มันอ้างธรรมะ แล้วจะฉานด้วย แล้วพุดได้ชัดเจน แต่ ไม่มีครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมไง

ถ้าครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมฟังที่เดียวก็รู้ แค่กิริยาก็เข้าใจแล้วว่ามันไม่ใช่ แล้วครูบา อาจารย์ที่ดั่งามพยายามให้เหตุผลฝั่งตรงข้าม

การเจรจามันต้องมี ๒ ฝ่าย ฝ่ายถูกและฝ่ายผิด แล้วถ้ามันประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว ถ้า มันถูกต้องชอบธรรมขึ้นมา มันก็เห็นเป็นผลประโยชน์ของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมัน

แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ยอมรับสิ่งใดเลย เข้าใจแต่ความพอใจของตน แล้วเจรจาฝ่าย เดียว นี่ก็เอาคิดเอาตามจินตนาการของตนเอง มันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้น มันก็อยู่ที่ อำนาจวาสนาไง คำว่า “อำนาจวาสนา” อยู่ที่คนคิด อยู่ที่มีสติปัญญาเล็กน้อยขนาดไหน

แต่ถ้าเป็นธรรมๆ นะ เขาไม่เชื่อใดๆ ทั้งสิ้น เขาไม่เชื่อ ถ้าเขาไม่เชื่อแล้วมันต้องตรวจสอบ ไง ที่เราทำมามันถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องชอบธรรม มันต้องทำอะไรให้ถูกต้อง ชอบธรรม มันก็ต้องมีสติปัญญาให้มาแยกแยะ แยกแยะว่าสิ่งที่ทำมันเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง เพราะอะไร เพราะบ้า ๕๐๐ จำพวก มันคิดได้ คิดได้ทำได้โดยตัวเองจินตนาการไปทั้งนั้นนะ

ถ้าเป็นจริง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

สมควรแก่ธรรมตรงไหน

สมควรแก่ธรรมที่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระที่ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติในสมัยพุทธกาลนะ ออกพรรษาแล้วจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติแล้วจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ไง พุทธกิจ ๕ เข้าเล็งญาณ

คำว่า “เล็งญาณ” นะ หาผู้ที่มีอำนาจวาสนา แล้วชีวิตเขาสั้น ไปเอาคนนั้นก่อน ถ้าอย่าง
นี้มันจะเป็นประโยชน์

แต่ใ้พวกเราที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไง เวลาจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้พระมาดักหน้าวัดเลย “ให้เข้าป่าช้าไปก่อน” ไปเห็นเข้ามัน
ผิดพลาดไปทั้งนั้นนะ

ฉะนั้น เวลาที่ประพฤติปฏิบัติไม่ไ้มันจะถูกต้องชอบธรรมไปทั้งสิ้น เวลาประพฤติปฏิบัติ
ขึ้นมาเอาแต่ความพอใจของตน เอาแต่กิเลสของตน

ไม่คิดถึงธรรมะเลยเหอหึง

เวลาคิดถึงธรรมะขึ้นมาบ้าง มันเป็นจริงหรือ

เวลาทางโลกนะ เขาหาว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเวลาว่างมากเกินไป งานการไม่ทำ มานั่ง
สมาธิ เดินจงกรม นั่งสมาธิ เสียเวลาเป็นวันๆ หนึ่ง

แต่เวลาครูบาอาจารย์เรานะ เดินจงกรม เวลาครูบาอาจารย์เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา
ทั้งวันทั้งคืนอย่างนี้ ทำต่อเนื่องมา ๕ ปี ๑๐ ปีอย่างนี้ ทำมาทั้งชีวิตนี้ เราอยู่ในวงพระปฏิบัติ
ปฏิบัติเป็นหรือไม่เป็นรู้หมดละ จะมากน้อยขนาดไหน

แต่ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริง มันจะเป็นหรือไม่เป็น เรามีความเพียร เราพยายามมุนานะของ
เราตลอดต่อเนื่องไป แล้วถ้ามันต่อเนื่องไป ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ถ้ามีอำนาจวาสนา อย่างน้อย
ต้องเป็นพระอนาคามี

แต่ถ้าไม่มีวาสนา มันก็เอาแต่ความพอใจของตน

ถ้าไม่เอาตามความพอใจของตน เราพยายามทำของเราให้มันเป็นขึ้นเป็นอันของเรา
ขึ้นมา เราจะไม่ย่อท้อ ถ้าไม่ย่อท้อไ้ เพราะการได้เกิดเป็นมนุษย์ แล้วเกิดมาพบพระพุทธศาสนา
มันมีครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมาแล้ว เราเสาะหาของเราเอง เราไม่
เชื่อ เราไม่เชื่อ

ถ้าเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เพราะในความรู้สึกรู้สึกของเรา เราว่าเราถูก แต่เวลาครูบาอาจารย์ ท่านแสดงธรรมด้วยเหตุผลของท่าน เอ๊ย! ตายเลยละ หงายท้อง

ถ้าเราเป็นสุภาพบุรุษ เพราะเราหาความจริงใจ เราหาความจริง เราไม่ต้องการคนยกยอปอปั้น เราทำมาไม่จริง เขาจะยกยอปอปั้นมันเป็นประโยชน์กับใคร มันทำให้เราก็ดองของเราอยู่ แล้วแล้วยังต้องให้เขามายกยอปอปั้นให้มันหลงซบหลงซ้อนขึ้นไปซะใหม่

เวลาคุณธรรมะกันนะ ฉันทุกศิษย์คนนั้น ฉันทุกศิษย์คนนี้ ไร้สาระ

ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนแล้ว แล้วทำมันเป็นจริงเป็นจังของเราหรือใหม่ละ คือพยายามจะเอาอาจารย์บังหน้า แล้วตัวเองไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันไฉน

ถ้าตัวเราเป็นขึ้นเป็นอัน อาจารย์ สาธุ แล้วของเราละ ของเรามันดีมาน้อยขนาดไหน ถ้ามันดีมาน้อยนะ ใส้โฮ! หัวใจมันขึ้นบาน อย่างที่ว่าเดินจงกรมเหมือนจะเหาะเหินเดินฟ้า แล้วถ้าจิตใจถ้ามันมีอำนาจวาสนานะ ทดสอบเลย สมบัติ ๘ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสาณัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ สมบัติเข้าออกๆ ใส้โฮ! แล้วถ้าไม่มีสติปัญญา นะ มันไปแล้ว

แต่ถ้ามีสติปัญญา อ้อ! มันขนาดนี้เขี้ยวหรือ แล้วขนาดนี้มันคืออะไรละ มันเจริญแล้ว เสื่อม เสื่อมแล้วเจริญอยู่อย่างนั้น มันอยู่คงที่เป็นไปไม่ได้เพราะมันเป็นนามธรรม ดูชีวิตเราสิ ชีวิตเรามีการพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตเรามันยังเป็นสมมุติเลย แล้วสิ่งที่ว่าเราฝึกหัดสมบัติ ๘ สมบัติ ๘ มันจริงหรือ ถ้ามันจริงมันก็อยู่ชั่วคราว เว้นไว้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไฉน

นี่ไง วันนี้วันเกิด วันตรัสรู้ วันปรินิพพาน

วันจะปรินิพพาน เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอนสิหไสยาสน์อยู่ไง สงฆ์ ล้อมรอบอยู่เลย พระถามขึ้นมา “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่นิพพานไปแล้วหรือ”

พระอนุรุทธะบอก “ยัง ตอนนี้อยู่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน”

เพราะอะไร เพราะพระอรหันต์ไม่มีกิเลสใจ จิตมันควรแก่การงาน ทำอะไรก็ได้ แล้วทำ
 อย่างนี้เพื่อยืนยันว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบธรรมอันนี้ กราบธรรม
 ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่ถืออยู่นี่ไง โดยผ่านสมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘

สมาบัติมันเป็นการเรื่องทำความสงบของใจ ไม่ใช่ใจ

นี่ก็เหมือนกัน เวลาจิตที่มันฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันรอบคอบของมันขึ้นมา ถ้ารอบคอบ
 ขึ้นมา ถ้าจิตมีกำลังขึ้นมา มันทดสอบได้ทั้งนั้นนะ ถ้ามันทดสอบได้ ทดสอบได้ด้วยที่ว่ามันใช้
 ฝึกหัดโดยวิปัสสนา วิปัสสนาด้วยสติด้วยปัญญา ด้วยการชำระล้างกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป
 ถ้ามันชำระล้างกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป จิตมันมีกำลังของมันขึ้นมา จากสติ มหาสติ ปัญญา
 มหาปัญญา ถ้ามันฝึกหัดปฏิบัติแล้ว ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริง มันนิโรธ มันขณะที่มันดับทุกข์เป็นขั้น
 เป็นตอนขึ้นไป เป็นบุคคลคู่มือที่ ๑ คู่มือที่ ๒ คู่มือที่ ๓ คู่มือที่ ๔

แล้วมันแตกต่างกันอย่างไร

มันแตกต่างกัน คู่มือที่ ๑ มันก็เป็นระดับ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ คู่มือที่สอง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ คู่มือที่สาม ๗๕
 เปอร์เซ็นต์ คู่มือที่สี่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

อะไรล่ะ เปอร์เซ็นต์ตรงไหน ใครรู้ล่ะ

ฉะนั้น เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมฺกุล
 มุตตมฺัง ฎุกหรือผิด ใช่หรือไม่ใช่

ถ้าไม่ใช่ ถ้าตัวเองไม่ใช่แล้วยังมีทิฏฐิมานะ ก็ติดอยู่ตรงนั้นนะ ติดอยู่ตรงนั้นจนไม่มี
 คุณธรรมในใจนะ ไม่มีคุณธรรมในใจ ถ้ามีศีลมีธรรมขึ้นมา เขาก็ไม่ทำร้ายตัวเอง แต่ถ้าไม่มี
 คุณธรรมในใจแล้วหลงตัวเอง นี่ไง ปาราชิก ๔ ถ้ามันเข้าสู่ปาราชิก ๔ มันก็ตาลยอดด้วน ถ้าตาล
 ยอดด้วนมันก็กรรมของสัตว์ เพราะสัตว์โลกเป็นไปตามกรรมไง เขาทำของเขาโดยสติโดย
 ปัญญาของเขา

ฉะนั้น ถ้าเรายังมีสติมีปัญญา เราไม่ทำอย่างนั้น เราฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริง แล้วถ้า
 ฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริง เวลามันล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน เราก็
 พยายามฝึกหัดปฏิบัติของเรา เพราะอะไร

นี่ไง การเจรจาสองฝ่ายไง ระหว่างกองทัพธรรม กองทัพธรรมคือศีล สมาธิ ปัญญา คือ มรรค กองทัพกิเลสคือความลุ่มหลงหลงใหล กองทัพกิเลสคือความไม่รู้ คือพญามาร พญามารมี เจ้าวัฏจักร มันมีลูกสาว ๓ คน มันมีลูกมีหลาน

เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เริ่มต้นขึ้นมาก็ได้แค่เห็นแค่ลูกหลานของมันเท่านั้นนะ ผิดนอก เวลาผิวนอกพิจารณาเข้าไป ถ้ามันปกเป็นชั้นๆ เข้าไป ชั้นนอก ชั้นใน ชั้นหยาบ ชั้นละเอียด เป็นชั้นๆ เข้าไป เพราะกิเลสมันลึกกลับซับซ้อนของมันอย่างนั้นนะ

ถ้ากิเลสมันลึกกลับซับซ้อน ใครเป็นคนบอก

ก็วันนี้วันที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาสาวิชฌายาญาณทำลายอวิชชาไป มารด้น พล่าวนๆ มารเรียกร้องจากลูกสาวความโลภ ความโกรธ ความหลงไป

แล้วเวลาเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นไป เราก็ทวนกระแสกลับเข้าไปนั่นไง ตั้งแต่ลูกหลาน ภายนอก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ ตั้งแต่พ่อแม่มัน ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ตั้งแต่ปู่ย่าตายายเป็นชั้นๆ เข้าไป ถ้า มันเป็นชั้นๆ เข้าไป การฝึกหัดปฏิบัติ ใ้อโฮ! มหัศจรรย์

ในวงพระกรรมฐาน เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมามันชัดเจนของมันขึ้นมา ถ้าชัดเจนขึ้นมา ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทะลุปรุโปร่งหมดละ มันเข้าใจ แล้ว ความหมาย ความต้องการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านเคารพบูชา เคารพบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วเวลาหัวใจของเราพอด กระทบ นี่สงฆ์แท้ๆ

สงฆ์แท้ๆ ไม่มีเพศ สงฆ์แท้ๆ ใจ ในสมัยพุทธกาล นี่ไง นางภิกษุณีมีฤทธิ์มีเดชเยอะเยอะไป

เวลาผู้หญิงขอบวช องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่ให้บวช ไม่ให้บวช

จนพระอานนท์ถามว่า ผู้หญิงผู้ชายปฏิบัติได้หรือไม่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ได้

เวลาบอกว่าได้ขึ้นมา เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมามีฤทธิ์มีเดช นั่นนะนางภิกษุณี

ฉะนั้น ไม่มีหญิง ไม่มีชาย

ฉะนั้น เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาในหัวใจของตน มันจะมีความมหัศจรรย์เป็นชั้นเป็นตอนของมันขึ้นมา ถ้าเป็นชั้นเป็นตอนของมันขึ้นมา สิ่งที่ฝึกหัดปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นมาได้ มันจะเป็นสมบัติของใจดวงนั้นไง มันจะเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันติภูมิโง่ไถมันถึงว่ามันเป็นคุณสมบัติของใจดวงนั้นไง มันถึงมีคุณค่าในชีวิตของเรา

เพราะฝึกหัดปฏิบัติ จิตตภาวนาๆ เราถึงเริ่มต้นจากข้อเท็จจริงไง เริ่มต้นจากข้อเท็จจริงไม่มีพิธีกรรมใดๆ ทั้งสิ้น ไม่เอาสิ่งใดเข้ามาเป็นการต่อรองทั้งสิ้น

เวลาเอาจริงเอาจังขึ้นมา นั่งลง หายใจเข้านึ๊กพุท หายใจออกนึ๊กโธ แล้วฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ๒๔ ชั่วโมงไง เป็นปัจจุบันตลอด มีโอกาสที่จะได้ฟาดฟันกิเลสตัดงาความทะยานอยากตลอดเวลา

ถ้าสิ่งใดที่มันไม่เป็นขึ้นเป็นอัน เราก็กลับมาทำสมถกรรมฐาน คือความปกติความสงบสุขก่อน ถ้าความสงบสุขก่อน เวลาจะยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันไปด้วยกำลังของมันเลย เพราะจิตมีกำลัง

คนที่ล้มลุกคลุกคลานมันตะป๊ะตะบันไง สัญญา สัญญาจำได้หมายรู้ แล้วก็เอาตามที่คาดหมาย มันเลยไม่ตามเป็นจริง

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านยิ้มๆ เลยนะ เริ่มต้นยิ้มๆ เลย

สิ่งที่ว่าเอาตามเป็นปัจจุบัน ตามเป็นปัจจุบันเพราะมันสำคัญทุกตำแหน่ง ทุกหน้าที่ มันมีความสำคัญทั้งนั้น มันมีความสำคัญเพราะอะไร

เพราะเวลาจิตถ้ามันวิปัสสนา มันมีกำลังของมัน มันมีจังหวะจะโคนของมัน แล้วถ้ามันไม่มีพื้นฐานขึ้นมา จังหวะจะโคนมันไม่มี ทุกอย่างมันไม่มี แล้วมันจะเดินไปได้อย่างไร

เวลาครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติขึ้นมา เวลาล้มลุกคลุกคลานขึ้นมา เวลามันเสื่อม เวลามันไปไม่ได้ เวลาไปหาครูบาอาจารย์ที่คอยคุ้มครองดูแล ท่านให้อุบายๆ ใจ เตียงกันปากเปียกปากแฉะ

แต่เวลาตัวเองประพฤติกปฏิบัติเข้าไป พอผ่านขั้นตอนเข้าไป เออ! ร้อง เออ! เลยนะ ใจ! ความ
หยาบความละเอียดมันต่างกันมาก

จิตของคนหยาบละเอียดแตกต่างกัน แค่จิตนิสัยขึ้นมา กรรมฐาน ๔๐ ห้อง เราจะหา
หนทางของเราอย่างไร เราจะหาหนทาง เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จญาณ เวลาเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาจะหาครูบา
อาจารย์คอยบอกเลย คอยปฐมให้เดินเลย แล้วปฐมให้เดิน

เดินที่ไหน

เดินไปสู่กิเลสไป เดินไปสู่ตำแยนั้นไป เดินไปสู่ความพอใจ เหมือนพรมไป ต้องการอย่าง
นั้นไป ต้องการความสะดวก ต้องการความสบาย ต้องการประสบความสำเร็จ

ใครพยากรณ์ได้

เวลาเขาจริงเขาจึงขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “เราเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น เธอ
ต่างหากเป็นผู้ปฏิบัติ”

แล้วเวลาครูบาอาจารย์เราที่ท่านปฏิบัติขึ้นมา ปัจจุบันตั้ง สันติภูมิโกโง อตุตา หิ อตุตโน นา
โถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนไป ตนนั่นแหละทำได้จริงขึ้นมา ตนนั่นนะมีความสำคัญ ตนนั่นนะมีสติมี
ปัญญา ตนนั่นรักษาใจของตนขึ้นมา

ถ้ารักษาใจของตนขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา เวลามันสงบสุขก็มีความสุขมาก แล้ว
เวลามันเสื่อม เสื่อมก็ต้องแก้ไข มันต้องเสื่อมเป็นธรรมดา จนกว่าเรารู้เหตุรู้ผล พอเรารู้เหตุรู้ผล
เราก็ อ้อ! มันเสื่อมเพราะเหตุนี้ เหตุนี้ เหตุนี้

เวลาครูบาอาจารย์ของเราไม่กลัวเลยนะ ถ้ามันภาวนาเป็นแล้วไม่กลัวเลย ไม่กลัวเพราะ
อะไร เพราะเวลาถ้ามันใช้ปัญญาไปไม่ได้ ใจ! ใช้ไปไม่ได้ เราก็รู้ทัน เราก็วาง กลับมาพุทโธ
กลับมาทำกำลังให้มันสงบสุข

เหมือนมีด มีดของใครถ้ามันมีคมอยู่ มันก็ใช้ได้ประโยชน์ทั้งนั้นนะ มีดของใครคมไม่มีเลย แต่ก็ยังคิดตัวเองว่ามีดของตัวเองคม แล้วจะใช้อยู่ตลอดไป มันก็ใช้ตะบั้งตะบัน มันก็ติดขัดอยู่อย่างนั้นนะ จนกว่าตัวเองจะรู้ตัวนั้นแหละ

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติมา ผ่านมาแล้ว ท่านจะรู้ของท่าน ท่านรู้ของท่าน ท่านก็สลับพร้อมกันไประหว่างสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน เดินคู่กันไป เดินคู่กันไป เวลาปัญญามันหมุนตัวๆ ขึ้นมา หมุนตัวๆ ขึ้นมาแล้วมันต้องจับได้ด้วย

คำว่า “จับได้” เวลาบุคคลคู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ เอาตรงไหน

ขั้นที่ ๕ อย่างหยาบ ขั้นที่ ๕ อย่างกลางอยู่ตรงไหน

สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิ้นพตปรามาส สักกายทิฏฐิกับอสุภะแตกต่างกันอย่างไร

สักกายทิฏฐิ กาย การเห็นกาย การเห็นกายเห็นใหม่ เวลาพิจารณากายานุัสสนาในกายคู่ที่ ๑ กายคู่ที่ ๒ กายคู่ที่ ๓ กายคู่ที่ ๔ ใจ หลวงปู่เจี๊ยะอย่างนี้ หลวงปู่ชอบอย่างนี้ พิจารณากายทั้งนั้นนะ

แล้วกายของใคร

อ้าว! ก็พิจารณากายแล้ว พิจารณากายมันปล่อยหมดแล้ว มันวางหมดแล้ว มันวางหมดแล้ว

แล้วถ้าจิตสงบเข้าไปแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาไปเห็นกาย กายอย่างไร กายอะไร แล้วเวลาสนทนาธรรมนี่ไง พิจารณาอย่างไร เริ่มต้นอย่างไร ถ้าเริ่มต้นอย่างไร จับต้นชนปลายอย่างไร

เริ่มต้นถูก เห็นใหม่ กาย ๑ กาย ๒ กาย ๓ กาย ๔ มันจะมาแล้ว

ถ้ากายแรกไม่ผ่าน กายอะไร กายก็ ก.ไก่ สระอา ย.ยักษ์ไง มันเป็นทฤษฎีไง มันเป็นไอ้พวกดอกตำแยไง ไอ้พวกหมามู๋แยไง แล้วก็จะเทียบเคียง

ดอกตำแยมันเข้ากับดอกบัวไม่ได้หรอก

ดอแก้ว สิ่งที่ดอแก้วไว้บูชาพระ เมื่อดอแก้วเอาไว้ทำยา สายบัวเขาเอาไว้ทำอาหาร เหง้าบัวเขาเอาไว้ทำยา

ดอแก้วได้ประโยชน์อะไร มันก็เป็นทิวาฐิฐิมาณะของผู้ที่เห็นผิดเท่านั้นเอง

แต่ถ้าเราเป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรม มันทำความสงบของใจให้ได้ รู้ได้ คำว่า “รู้ได้” รู้ได้ต้องพูดได้ คำพูดใด คำพูดจากผู้รู้ แกล้งพูดให้ผิดมันก็ถูกนะ

แต่คนที่ไม่รู้พยายามพูดให้ถูกไม่มี ไม่มี เพราะมันพูดไม่เป็น มันพูดไม่ได้ ทั้งๆ ที่สติปัญญา ๔ เหมือนกัน ทั้งๆ ที่ศึกษาอริยสัจเหมือนกัน แต่พูดไม่ถูกหรือ คนไม่รู้ไม่เห็นพูดไม่ได้

แล้วคนที่พูดก็ได้คือเจ้านี่ไง เราที่กำลังฝึกหัดอยู่นี้แหละ เพราะประสบการณ์ของจิตนี้แหละมันบอก แล้วถ้ามันล้มลุกคลุกคลาน เราก็กำลังพยายามที่จะฝึกหัดอยู่ ถ้าเราพยายามฝึกหัดอยู่นะ

เพราะเวลาครูบาอาจารย์เฝ้า ท่านต้องการธรรมทายาทๆ

เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านไปไหน ท่านไปเอาหัวใจของคน ไปเอาหัวใจของคนก็ให้คนฝึกหัด ถ้าฝึกหัดขึ้นมา หัวใจของคนที่ฝึกหัดที่เข้มแข็งแก่กล้าขึ้นมา

แล้วครูบาอาจารย์ท่านพูดคำนี้เลย “เราขอฟัง เราอยากฟัง”

อยากฟังว่าไปประสบอะไรบ้าง อยากฟังว่าเจออะไร แล้วเจอแล้วใช้กิเลส ไม่ใช้กิเลส แล้วถ้าเจอกิเลสแล้วนะ เอ็งทำอย่างไร เอ็งวิปัสสนาอย่างไร ถ้าวิปัสสนา นี้ในวงพระกรรมฐานเขาเอาข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงการฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา นี้เขาไม่เอาสัญญา เขาไม่ใช่ว่าลูกศิษย์ใครใคร่รับประกันมา

ใครรับประกันใครได้

หนี้สินเรากรงรัง เอ็งใช้เขาแทนเขาใหม่ คำประกันติดคุกมาเยอะแล้ว ใครรับประกัน คำประกัน เดียวเจ้าหน้าที่เขาจับ ใครคำประกัน เพราะไอ้คนที่มันกู้หนี้ยืมสินมันหนีไปแล้ว มันใช้สุรุ่ยสุร่ายจนหมดเนื้อหมดตัว ไอ้คนคำประกันต้องจ่ายแทน

ฉะนั้น คนนั้นประกัน คนนี้ประกัน

ใครประกัน

ปัจจัยตั้ง สันติปฏิภาณ สิ่งที่เป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจดวงนี้ ถ้าฝึกหัดปฏิบัติใน
ถ้าวันสำคัญ เห็นใหม่ ถ้าเราสำคัญ เราสำคัญเราก็จะฝึกหัดปฏิบัติตามความจริงนี้

แล้วถ้าเป็นความจริงอันนี้ อะไรเป็นความจริง

หัวใจ

หัวใจที่มันเป็นความจริงขึ้นมาะ มันสุขมันสงบของมัน มันมีคุณค่าของมัน ถ้าฝึกหัด
ปฏิบัติแล้วถ้าได้ก็สาธุ ถ้าไม่ได้ เราปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วจะทำ
ต่อเนื่องไป

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายืนยันทุกข้อเลยในวินัย ผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติที่
ไม่ได้ผล เพราะการปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลายไม่มี

การปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลาย การกระทำที่ถูกต้องชอบธรรม ความเสมอต้นเสมอปลาย
เวลามันจะเข้าด้ายเข้าเข็มนะ แล้วเราเองเราไม่มีความสามารถพอ ถ้ามีความสามารถพอ นี่ไง
มันถึงจะหม่ากิเลสไป

กิเลสในหัวใจคนนี้น่ากลัวนัก แล้วกิเลสในหัวใจของเรา เราจะฝึกหัดปฏิบัติของเรา แล้ว
ถ้ากิเลสในหัวใจของเรา เราต้องเป็นผู้ที่แก้ไข เป็นผู้ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาเอง

ถ้าไม่มีศรัทธามันก็ไม่ทำ ถ้ามีศรัทธาขึ้นมา จะเอาจริงเอาจังขึ้นมา มันก็เป็นตำแย ดอก
ตำแย มันไม่จริงไม่จัง

ไม่จริงไม่จังอย่างไร เราก็ต้องฝึกหัดพยายามของเรา ถ้ามีวาสนานะ มันทำของมันได้
แล้วถ้าทำของมันได้ นี่ไง ดอกบัว สายบัว สันหรือยาว

การฝึกหัดของคน ถ้าฝึกหัด ขุดบ่อน้ำ มันต้องได้น้ำแน่นอน แต่ได้น้ำลึกหรือตื้นระดับ
ไหนเท่านั้น

การหาหัวใจของตน ถ้ามันมีความสุขสงบในหัวใจของตน มันจะตื่นหรือลึกลับแตกต่างกัน เวลาตื่นหรือลึกลับ มันก็ย้อนกลับมาแล้ว กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา เราทำมามากมาน้อยขนาดไหนมันเรื่องของเราทั้งนั้น แล้วไม่ต้องไปอาภายเทียบเคียงอะไรทั้งสิ้น

ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด

สูงส่งยอดเยี่ยมขนาดไหนก็ต้องตาย ต่ำต้อยไร้ค่าขนาดไหนก็ต้องตาย เกิดมาตายทั้งสิ้น ไม่ต้องไปเทียบเคียงกับใคร

แล้วเวลาเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เราจะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมาให้เป็นตามความจริงของเราขึ้นมาให้ได้ ถ้ามันฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาตามความเป็นจริงของเราให้ได้ นี่ไง ปัจจัยตั้งสันติภูมิโก

หัวใจของเราไม่มีศรัทธา ไม่มีเชื่อ มันไม่ทำ เวลาเมื่อศรัทธาความเชื่อขึ้นมา เวลาทำขึ้นมาก็เป็นไฟไหม้ฟาง

เวลาถ้าจะเอาจริงเอาจังขึ้นมา ก็เลสมันเป็นสิ่งที่น่ากลัว ก็เลสเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยง ก็เลสเราต้องตะล่อมมันก่อน จับมันให้ได้ แล้วเจรจา ๒ ฝ่าย ระหว่างธรรมกับกิเลส ไม่ให้กิเลสพูดข้างเดียว ไม่ให้กิเลสมันชักนำอยู่ข้างเดียว มันต้องเจรจา ๒ ฝ่าย ธรรมและกิเลส

ฉะนั้น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราเทศนาว่าการนะ กองทัพกิเลส กองทัพธรรม เข้าเผชิญหน้ากัน คือขณะที่ท่านฝึกหัดปฏิบัติเกิดสัมมาสมาธิขั้นสูวิปัสสนา ด้วยมรรค ๘ เวลามันหมุนนะ กองทัพธรรม ภาวนามยปัญญา แล้วเวลามันบดบี้กิเลส กิเลสมันวิ่งหนีหัวซุกหัวซุนนะ

เวลาวิ่งหนีหัวซุกหัวซุน ถ้าคนมันพลังเผลล มันก็ภูมิใจว่าเราเป็นนักปฏิบัตินะ นี่ตายหมดนะ

กิเลสมันหัวซุกหัวซุนเพื่อมันพักตัว มันไปนอนนิ่งๆ แก้งตาย กิเลสมันแก้งตาย ไ้คนปฏิบัติไม่รู้ ภูมิใจ เวลามันพลังเผลล มันฟื้นมาแล้ว แล้วมันกลับมาตลบหลังนะ ทุกข์เจียนตาย น้ำตาไหลพราก คิดว่าใช่ แล้วมันไม่ใช่ มันก็เลยยังทุกข์ต่อไป

ทุกซ์ต่อไป แล้วจะเริ่มต้นอย่างไร

ก็ต้องทำความเข้าใจก่อน เริ่มต้นขึ้นมาก็ต้องทำสมาธิ ให้มีสมาธิ ให้จิตมีกำลัง แล้วก็ฝึกหัดเตาะเตาะๆ ใช้ปัญญาเริ่มต้นใหม่ ฝึกหัดใหม่ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ติงาม ถ้าเราทำของเราได้นะ เรายกษาของเรา เติบงกรม นั่งสมาธิภาวนาของเราต่อเนื่องกันไป ทำต่อเนื่องๆ จนให้ถึงที่สุดแห่งทุกซ์ ถ้ามันทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกซ์นะ

วันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราจะปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถ้าเป็นปัจเจกตั้ง สันติภูมิจิโก ใจของเราจะเป็นธรรม เอง